

РОДОВІ ПОСЕЛЕННЯ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Присяжнюк О. Ф., к. е. н., доцент,

Плотнікова М. Ф., к. е. н., доцент,

Булуй О. Г., к. е. н., доцент

Житомирський національний агроекологічний університет

Сьогодні в світі все більш очевидними стають прояви антропогенного впливу на навколишнє середовище і необхідність формування моделі суспільства майбутнього. Навіть в ООН вже відмічалось, що урбанізація вже досягла свого піку, і потрібно шукати нові нестандартні підходи у вирішенні питань організації суспільства для покращення соціального, економічного стану населення. Екстраполюючи наявні тенденції щодо розвитку екологічних поселень в часі та масштабах, виявлено зміни в свідомості осіб, які ініціюють їх створення [1–3]. Зокрема, це стосується гармонізації відносин людини і природи. Ще на початку ХХ ст. В.І. Вернадський вказував на зв'язок людини з природою, що простір є живим. Енерго-інформаційний простір формує низку егрегорів, що діють на фізичний план і змінюють свідомість людей у напрямі розуміння сутності суспільних взаємодій та взаємозалежностей, цілісності системи навколишнього простору, її причинно-наслідковий та функціональний характер. Разом з тим, і це не може не радувати, в суспільстві спостерігається рух людей до землі. Люди реалізують свої наміри про володіння земельними ділянками хто як може. Мотивація руху людей до землі різна, але факт залишається фактом, люди йдуть на землю, облаштовуються, не дивлячись на всі проблеми які з цим пов'язані.

Україна як європейськоорієнтовна країна має три рівні управління та врядування: держава, регіон, громада, кожен з яких має своїх представників (посадовців) з визначеними колом прав та обов'язків. Двоїстий характер зв'язків між ними (органи державної влади та самоврядування) визначає подальші перспективи формування системи управління територіями та сприяє пошуку дієвих механізмів управління їх розвитком. Визначення повноважень кожного рівня управління та надання всіх вихідних можливостей для їх реалізації дозволить посилити соціально-економічну спроможність розвитку країни через підвищення стійкості окремих громад. Децентралізація внутрішніх процесів управління в Україні визначила структурні трансформації у адміністративній ієрархії влади (загально державний, регіональний рівні та самоврядування в громадах). Специфічний характер функцій, повноважень органів влади та управління визначають умови підготовки, прийняття та реалізації ними управлінських рішень. Сучасні механізми розвитку територій обумовлені посиленням ролі та діяльністю інших учасників суспільно-економічних процесів (міжнародних інституцій, агентів змін на території, окремих громадян та їх об'єднань тощо). Підтримка ініціатив на місцях, активізація співпраці органів управління, бізнесу, громадських організацій та громади дозволить стимулювати загальні соціально-економічні результати діяльності через інструменти, закріплені за ними нормативно, з використанням практики процесного, креативного та проектного підходів. Потреба узгодження інтересів та діяльності всіх учасників визначила вибір тематики дослідження. Трансформації національної економіки доводять, що конкурентні переваги низки структур, в тому числі об'єднаних територіальних громад (ОТГ), досягаються за рахунок впливу адміністративних чинників [4, с. 420]. При цьому найвищих показників результативності управлінської діяльності досягають громади, де сформовано засади взаємодовіри, тісної співпраці органів державної влади, місцевого самоврядування, бізнесу та мешканців територій як форми інтегрованого динамічного об'єднання, яке забезпечує стійке зростання. Проте, не повною мірою визначеними залишаються критерії ефективності функціонування такого утворення, механізми його управління та сфери їх застосування.

При визначенні стратегії розвитку сільських територій ОТГ слід виходити з того, що пріоритетним напрямком їх діяльності повинен стати той фактор, той напрямок який забезпечить вирішення максимального комплексу питань котрі стоять перед даною територією. І як дослідження Міністерства аграрної політики та продовольства України і Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» (системи НААНУ), у 2013 році, такий напрямок існує і проявлений на теренах України у вигляді 100 одиниць відроджених населених пунктів (родових поселень), започаткованих на принципах родових садіб. Згідно проекту концепції Державної цільової програми «Родова садиба», яка тричі (при різних урядах) у 2009, 2014 та 2017 роках розглядалась Кабінетом Міністрів України і направлялась (за його дорученнями) на розгляд відповідним міністерствам, відомствам і НААНУ (Національній академії аграрних наук України) для розгляду і внесення пропозицій. Вказаний проект був підтриманий міністерствами і відомствами, а також аграрною наукою (НААНУ), [3, с. 120]. Міністерства і відомства проводили відповідну інформаційно-роз'яснювальну роботу у вигляді громадських слухань, круглих столів, міжнародних науково-практичних конференцій, фестивалів на різних рівнях: сільрада, райдержадміністрація і райрада, облдержадміністрація та облрада, наукові установи, ВНЗ Вищі навчальні заклади). Розвитком процесу розуміння, державними органами управління найвищого рівня та наукою і освітою, надзвичайної важливості для держави, населення нашої країни, а також розвитку сільських територій стало затвердження Міністерством науки та освіти України двох навчальних програм для аграрних ВНЗ: «Планомірний розвиток сільських територій», «Родова садиба». Для вивчення

цих навчальних програм був написаний і виданий навчальний посібник «Родова садиба», рекомендований до друку Вченою радою Житомирського національного агроекологічного університету у травні 2017 року [1–4]. Наразі без додаткового інформування та стимулювання цього процесу родові поселення країни відвідали представники понад 20 країн світу, налагоджено співробітництво та співпрацю про спільні дослідження з навчальними та науковими установами країн Європейського Союзу. Співпраця у питанні органічного виробництва, безвідходної життєдіяльності, використання відновлюваних джерел енергії вже дозволила реалізувати пермакультурний проект, програму ноосферної освіти та сприяє публічному управлінню розвитком територій. Напрацьовані в ході міжнародних конференцій та круглих столів, як результат діяльності спільних робочих груп надбання готуються до патентування.

Проектом концепції Державної цільової програми «Родова садиба» як, до речі, і проектом Закону України «Про родові садиби і родові поселення» (який вивчався в принципі ННЦ «Інститут аграрної економіки» у 2011 році і був підтриманий та досліджувався Національним університетом «Одеська юридична академія» (отримана позитивна оцінка) на предмет правильного формування даного законопроекту як юридичного документу) визначено, що кожен громадянин України має право, при бажанні, отримати 1 га землі для облаштування родової садиби. Безоплатно. В постійне або довічно успадковане користування (присутнє в попередньому Земельному кодексі). Без права продажу. З правом передачі лише в спадок. Як правило при такій постановці проблеми розвитку сільських територій виникає питання – де взяти землю? Відповідь на це питання лежить на поверхні. Щороку Верховна рада України (в кінці року) знімає своїм рішенням з мапи України населені пункти (які обезлюдніли) на які, згідно встановленого порядку, були підготовлені і подані відповідні документи місцевими органами влади. На сьогодні ця щорічна цифра становить 26 одиниць населених пунктів на рік. А це приблизно 10–13 тис. гектарів. Всього за роки незалежності знято з мапи України біля 600 населених пунктів, а за даними науки більше 200 населених пунктів обезлюдніли, але відповідні документи на зняття з мапи ще не підготовлені. Таким чином ми бачимо ми бачимо, що потенціальні можливості для відродження і розвитку сільських територій через використання механізму родових садиб в Україні є [4, с. 160]. Отже, активізація сучасних механізмів управління розвитком об'єднаних територіальних громад дозволить забезпечити загальнодержавний ефект в економічній, екологічній та соціальній сферах. На першочергову увагу, при виборі ефективних механізмів управління розвитком громади, заслуговують сфери залучення інвестицій, активізація активності підприємців, розвиток стратегічних сфер громад та підвищення їх конкурентоспроможності. Перспективи подальших досліджень у даному напрямі вбачаємо у формуванні моделі управління сучасним розвитком об'єднаних територіальних громад.

Таким чином, ставка на самоорганізацію розвитку сільських територій через поширення родових садиб та родових поселень, практику публічного управління через діяльність громадських організацій зареєстрованих на території, організацію виробничих процесів та забезпечення потреб населення через діяльність обслуговуючих кооперативів та споживчих товариств засвідчила досягнення соціально-еколого-економічного синергетичного ефекту у системній діяльності територіальних громад.

Список використаних джерел:

1. Plotnikova M. Conceptual Basis for Ukrainian Rural Development // *Regional Formation and Development Studies*. 2015. №3. P. 134–144.
2. Prysiazniuk O., Buluy O., Plotnikova M. Cluster approach in administration of rural areas // *Management Theory And Studies For Rural Business And Infrastructure Development*. 2018. №40 (2). P. 118–127.
3. Кільницька О. С., Плотнікова М. Ф. Родові поселення як соціально-екологічні рушії конкурентоспроможності в агробізнесі // *Економіка та підприємництво*. 2017. № 39. С. 155–171.
4. Walker K. D., Plotnikova M. Ecological settlement as a self-government model in rural areas // *Management Theory And Studies For Rural Business And Infrastructure Development*. 2018. Vol. 40. No. 3: 416–423. Article DOI: <http://doi.org/10.15544/mts.2018.39>.